

РОМСКАТА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ – ЩО Е ТО И КАКВО ОТ ТОВА?

Андрей Иванов

Агенция за основните човешки права
andrey.ivanov@fra.europa.eu

***Резюме.** В статията се анализира въпросът за бедността на ромите и възможните начини за нейното квантифициране. В уводната си част авторът представя основните концепции и подходи към дефиниране на бедността, след което ги прилага по отношение на ромите, използвайки данните за състоянието на ромските домакинства на ПРООН, Световната Банка и Европейската Комисия. Авторът стига до извода, че за следене на многомерен феномен като ромската бедност е необходим многомерен индикатор. В третата част на статията се предлага и тества такъв индикатор, интегриращ основните аспекти на ромската бедност и позволяващ да се открие количествения принос на всеки от тях към общия резултат „бедност и социално изключване.“ Според автора, това прави предлаганата методика особено релевантна за целите на текущите политики за преодоляване на бедността при ромите.*

Ключови думи: интеграция на ромите, маргинализирани групи, наблюдение на бедността

УВОД

Терминът „бедност“ се превърна в синоним за „цигани“ или „роми“, ако използваме наложилото се през последните две десетилетия определение. Промяната в определението бе до известна степен опит за бягство от пейоративните нотки на думата „циганин“, твърдо асоциирана с „второстепенна класа“. Преди почти десет години намаляването на бедността сред ромите бе поставено на политическия дневен ред на правителствата и формулирано като изричен ангажимент на страните-участнички в Десетилетието на ромското включване. По-късно Европейската комисия се присъедини със своята Рамка на Европейския съюз за приобщаване на ромите, придавайки по този начин допълнителна политическа тежест на опитите ромите да бъдат извадени от бедността, в която пребивават.

За каква бедност обаче става дума? Що е то „бедност“ (по принцип и по отношение на ромите в частност) е само привидно лесен въпрос. Очевидността му е измамна и вкарва изследователи, активисти и политици в също толкова привидно очевидни и измамно лесни схеми за решаване на въпроса.

Настоящият анализ дефинира проблема на ромската бедност в по-широк план¹. Базирайки са на данни от регионални проучвания сред маргинализираните ромски общности в Централна и Източна Европа, той отива отвъд интуитивните категории. Адекватната дефиниция (както и адекватната диагноза) е необходимо условие за адекватна намеса. Това е особено важно днес, в навечерието на новия програмен период на Европейската комисия, когато ресурсите за ликвидиране на ромската бедност ще бъдат в пъти повече – а следователно и потенциалът за поразии поради грешни политики ще е в пъти по-голям.

ДАННИТЕ, ИЗПОЛЗВАНИ В АНАЛИЗА

Битува мнение, че липсват надеждни количествени данни за икономическото състояние на ромските домакинства. Това не е вярно. Данни има – липсва сравнимост и методологична консистентност. Изследванията, които използват същата (или поне достатъчно близка) методология и инструментариум са рядкост. Няма сравнимост както между данните от отделни „ромски“ проучвания, така и между тях и стандартизираните статистически инструменти като обследванията на домакинствата или изследванията на пазара на труда.

Преброяването на населението е основен източник на данни дезагрегирани по етнически признак. Въпреки, че ромите често предпочитат да не разкриват етническата си принадлежност, през 2011 г. 325 343 български граждани (или 4.9% от населението) са се самоопределили като роми². Това ги прави третата по големина етническа общност в страната (след българите и турците).

Данните от преброяванията обаче не са достатъчни за задълбочен анализ на ситуацията на ромите и факторите, които я определят. Няма ромска подизвадка при проучванията на пазара на труда или на бюджетите на домакинствата. Поради тази причина необходимите данни се събират чрез специално администрирани проучвания. България е сред малкото страни, където задълбочени проучвания на ромски домакинства се правят периодично, а резултатите, както и методологията и въпросниците, са публично достъпни. Добър пример за това са проучванията на Отворено Общество³.

За нуждите на настоящето изследване обаче е използвана базата данни от проучванията на ПРООН (от 2004) и ПРООН/СБ/ЕК (2011)⁴ на ромски и неромски домакинства, живеещи в непосредствена близост. Причините са някол-

---

¹ Тази статия прилага към условията на България аналитичната рамка, представена в регионалното изследване върху ромската бедност, погледната през призмата на човешкото развитие. Вж. Ivanov, Andrey, Kagin, Justin. (2013). Roma poverty in a human development perspective. RomaInclusionWorkingPapers. Bratislava: UNDP (forthcoming). Авторът е благодарен на Юлия Георгиева, Ярослав Клинг и Александър Иванов за съдействието, оказано при подготовката на материалите и анализа на данни.

² НСИ, преброяване на населението 2011, http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011_ethnos.xls

³ OpenData, <http://opendata.bg/opendata.php?q=7&s=7>

⁴ Проучването от 2004 г. бе изцяло подготвено и реализирано от ПРООН. Проучването от 2011 г. бе в голямата си част втора вълна и бе реализирано съвместно от ПРООН, Световна банка и Европейската комисия, Генерална Дирекция „Регионална политика“.